

Слободянюк Павло Леонідович, суддя Шевченківського районного суду м. Києва

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

У ст. 209 КК України легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, визначається як вчинення фінансової операції чи правочину з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів.

Під час досудового розслідування цього злочину необхідно доказувати зв'язок дій щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, з предикатним злочином. Це злочин, який визначений у п. 1 примітки ст. 209 КК України: суспільно небезпечним протиправним діянням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, відповідно до цієї статті є діяння, за яке КК України передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян, або діяння, вчинене за межами України, якщо воно визнається суспільно небезпечним протиправним діянням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів за кримінальним законом держави, де воно було вчинене, і є злочином за КК України та внаслідок вчинення якого незаконно одержані доходи.

Аналіз досліджень з цього питання дає підстави виокремити дві точки зору щодо процесуального значення факту вчинення предикатного злочину для притягнення винних до кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Так, перша точка зору полягає в тому, що досудове розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є обґрунтованим, коли вже розслідується предикатний злочин [1, с. 15]. Один із аргументів цієї позиції полягає у тому, що з моменту вчинення злочину, передбаченого ст. 209 КК України, до набрання законної сили обвинувального вироку за предикатний злочин може пройти значний проміжок часу, через що стає неможливим вилучення доходів, одержаних злочинним шляхом.

Відмічається, що однією з обов'язкових умов кваліфікації діяння за ознаками вчинення злочину, передбаченого ст. 209 КК України, є злочинний шлях здобуття доходів. З огляду на це, доцільно паралельно з розслідуванням основного злочину досліджувати обставини вчинення легалізації незаконно здобутих доходів [2, с. 171]. Обґрунтовується висновок, що не є обов'язковою наявністю обвинувального вироку суду по предикатному злочину для кваліфікації діяння за ст. 209 КК України [3, с. 11].

Друга точка зору полягає у тому, що притягненню до кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, повинен передувати обвинувальний вирок суду за основний (предикатний) злочин. Науковці відмічають, що:

– для постановлення у вину причетності до злочину основне діяння повинне бути визнано судом злочинним [4, с. 9, 22];

– притягнення до кримінальної відповідальності за заздальгідь не обіцяне відмивання злочинних доходів можливе тільки тоді, коли є обвинувальний вирок суду за злочин, який став джерелом доходу, що відмивається [5, с. 16];

– притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 209 КК України можливо лише за наявності вироку суду, яким особу засуджено за вчинення так званого «основного» злочину, внаслідок якого в неї з'являється рухоме чи нерухоме майно, майнові та немайнові права [6, с. 13];

– провадження за ст. 209 КК України необхідно розпочинати лише за умови набрання законної сили обвинувальним вироком суду по предикатному злочину, тобто «злочинний шлях» здобуття доходів має бути остаточно юридично визнаним у кожному конкретному випадку [7, с. 397];

– притягнення до кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, не можливе, якщо відсутній обвинувальний вирок у так званому «основному» злочині, що є джерелом доходів, призначених для відмивання, адже суперечить принципу презумпції невинуватості [8, с. 227];

– якщо для винного достатньо лише усвідомлення у загальних рисах того, що він вчиняє дії з майном, одержаним злочинним шляхом, то особі, яка встановлює таку злочинну діяльність з легалізації (відмивання) доходів злочинного походження, необхідна юридична підстава (у даному випадку, обвинувальний вирок) притягнення винної особи до кримінальної відповідальності за ст. 209 КК України [9, с. 323].

Нами поділяється ця позиція, оскільки вона відповідає такій конституційній zasadі кримінального процесу, як презумпція невинуватості. Згідно зі ст. 62 Конституції України, ст. 17 КПК України, основний зміст цієї засади полягає в тому, що особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, та встановлено обвинувальним вироком, що набрав законної сили.

Доки у кримінальному провадженні про основний (предикатний) злочин не буде доведено та встановлено вину особи обвинувальним вироком, що набрав законної сили, не допустимо, на наш погляд, притягувати цю особу до кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Враховуючи викладене, не можна погодитися з роз'ясненням Пленуму Верховного Суду України, яке міститься у п. 11 постанови № 5 від 15 квітня 2005 р. «Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» [10, с. 270–276]. Вказується, що притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 209 КК України можливе в разі, коли вона не притягувалася до кримінальної відповідальності за предикатне діяння. В такому випадку особа має одночасно притягуватися до кримінальної відповідальності за предикатний злочин та за легалізацію (відмивання) коштів або іншого майна, одержаних унаслідок його вчинення, тобто за сукупністю цих злочинів, оскільки вона усвідомлює, що вчиняє легалізацію таких коштів і майна.

Список використаних джерел

1. Клепицкий И. А. «Отмывание денег» в современном уголовном праве / И. А. Клепицкий // Государство и право. – 2002. – № 8. – С. 9–18.
2. Павлютін Ю. М. Особливості доказування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом / Ю. М. Павлютін // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. – № 3. – С. 169–172.
3. Чаричанський О. О. Підстави кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, за КК України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. О. Чаричанський. – Харків, 2004. – 20 с.
4. Васильев А. А. Уголовно-правовая характеристика прикосновенности к преступлению : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. А. Васильев. – Екатеринбург, 2009. – 28 с.
5. Алешин К. Н. Легализация (отмывание) доходов, полученных преступным путем, как преступление международного характера : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / К. Н. Алешин. – СПб., 2004. – 24 с.
6. Алиев В. М. Уголовная ответственность за легализацию (отмывание) денежных средств или иного имущества, приобретенных преступным путем / В. М. Алиев, И. Л. Третьяков // Российский следователь. – 2002. – № 5. – С. 9–15.
7. Попович В. М. Економічно-кримінологічна теорія детінізації економіки : монографія / В. М. Попович. – Ірпінь : Акад. ДПА України, 2001. – 403 с.
8. Аркуша Л. І. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних у результаті організованої злочинної діяльності: характеристика, виявлення, розслідування : монографія / Л. І. Аркуша. – Одеса : Юрид. літ., 2010. – 376 с.
9. Усатий Г. О. Проблеми кримінальної відповідальності (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом / Г. О. Усатий // Зб. наук. пр. – Харків, 2004. – Вип. 8. – С. 312–342.
10. Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 квіт. 2005 р. № 5. – Київ : Паливода А. В., 2013. – С. 270–276.